

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ & ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

15 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020

ΚΕΙΜΕΝΟ 1*

Το γιατρικό της αμόλυπτης λογοτεχνίας

Το διάβασμα είναι μια από τις πιο μοναχικές τέχνες. Προσωπικά το θεωρώ μία δημιουργική ενασχόληση. Να μπορείς να συγκεντρώνεσαι πάνω σε ένα κείμενο, να το αφουγκράζεσαι αλλά και να το κάνεις δικό σου. Η προσωπική ανάγνωση απαιτεί συνήθως μια εσωτερική απομόνωση και όχι να σου επιβάλλεται εξωτερικά.

Έφηβος, όταν αρρώσταينا, καθόμουν στο σπíti και αποτελείωνα ένα ολόκληρο μυθιστόρημα. Μάλιστα μια φορά «ανέβασα πυρετό» παραπάνω, για να τελειώσω το «Ανθρώπινο κτήνος» του Ζολά – το θυμάμαι ακόμη.

Στα κοινωνικά δίκτυα πολλοί αναφέρουν ότι δεν μπορούν να συγκεντρωθούν σε ένα βιβλίο. Για εμένα, που το διάβασμα ήταν μια καθημερινότητα, εξακολουθεί να παραμένει, αλλά οι περιστάσεις το καθιστούν ακόμη πιο αδέσμευτο.

Τώρα, περισσότερο από ποτέ, αναζητώ την ουσία της ανάγνωσης. Αυτή η ουσιαστική ανάγνωση δεν έχει ανάγκη καμιάς επίδειξης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Δεν ασκώ πρωταθλητισμό ανάγνωσης ούτε διεκδικώ τον τίτλο του εκλεκτού αναγνώστη. Επανέρχομαι στην εφηβεία μου, χάνομαι μέσα στο κείμενο και ας είναι ό,τι θέλει.

Κρατώντας το βιβλίο στο χέρι αισθάνομαι μια τρυφερότητα, μια σιγουριά, λες και εγείρονται οι συγγραφείς και συνομιλούν μαζί μου. Δεν βιάζομαι να αποτελειώσω πολλά βιβλία. Οι ώρες του διαβάσματος είναι διάσπαρτες σε όλη τη διάρκεια της μέρας και της νύχτας που τείνουν να ενοποιηθούν σε έναν αλλόκοτο χωροχρόνο.

Αφοσιώνομαι στο κείμενο. Αν στην εφηβεία μου έκλεβα χρόνο για διάβασμα, τώρα – τι ειρωνεία! – ο χρόνος αυτός ξανακερδίζεται.

Και να η θαυματουργή ίαση της λογοτεχνίας. Τέτοια κείμενα έρχονται και γιατρεύουν την ψυχή. Χαμένοι και σωσμένοι χαρακτήρες σε παρασύρουν με τις ιστορίες τους. Γιατί η λογοτεχνία είναι αμόλυπτη, κανένας ιός δεν θα τη μεταλλάξει, θα είναι πάντα εκεί και τα λογοτεχνικά αντισώματα θα μεταμορφώνουν τις ψυχές μας και θα μας σπλιίζουν με κουράγιο.

* Ο Θεόδωρος Γρηγοριάδης είναι συγγραφέας. Το κείμενο δημοσιεύτηκε στον ημερήσιο τύπο (διασκευή).

ΚΕΙΜΕΝΟ 2*

Γράφειν

Από τότε που ο καθένας μας εισέρχεται μέσα στη ροή του χρόνου, αρχίζει να γράφει. Γράφει μες στη μνήμη του, γράφει με το χέρι του, γράφει με τα έργα του. Διαισθάνεται πως η γραφή αυτή θα αντισταθεί, αν δεν ακυρώσει, το φευγαλέο της ύπαρξής του μέσα στον κόσμο. Και πως θα «σώσει» από την καταστροφική λήθη και τον ίδιο, και τους άλλους και την Ιστορία.

Πριν ακόμη το παιδί αρχίσει να γράφει, πριν του μάθουν, όσοι γνωρίζουν, να γράφει, έχει κιόλας εγγράψει στην τρυφερή μεμβράνη της μνήμης του τις πρώτες του εντυπώσεις από τη ζωή. Έχει γράψει μέσα στην καρδιά του, με στοργή κι εμπιστοσύνη, τους δικούς του, αρχίζει να γράφει τους οικείους του, τους συγγενείς του, κατόπιν τους φίλους του. Κι όσο προχωρεί μέσα στον χρόνο παλεύει να καταγράψει όλο τον κόσμο που γνωρίζει, τον κόσμο του. Αυτές οι πράξεις της γραφής του προσβάλλονται κάθε τόσο από τη λήθη, οι γραφές κατατρώνονται από τον χρόνο, όπως εκείνες που χάραζαν οι παλιοί άνθρωποι στα μάρμαρα. Και όσο βαραίνει μέσα και πάνω του ο χρόνος, τόσο ο καθένας προσπαθεί να περιφρουρήσει τις γραφές του βίου του, ώστε να αναγιγνώσκονται εύκολα. «Σ' έχω γράψει στην καρδιά μου», «είναι γραμμένο στη μνήμη μου», «απομένει ανεξίτηλο μέσα μου» - εκφράσεις της καθημερινής ζωής- αυτής που φεύγει, αυτής που ανασπά από τον κόσμο τους δικούς μας, τους συγγενείς και φίλους.

Πλάσματα γεννημένα για να γράφουν οι άνθρωποι, όλοι οι άνθρωποι. Κι ανάμεσά τους πολλοί που κατορθώνουν να γράψουν το όνομά τους σε μια οικογένεια, σε μια επιχείρηση, σ' ένα επάγγελμα. Μέσα στην Ιστορία του κόσμου, οι φημισμένοι, οι άξιοι, οι μεγάλοι οι ήρωες. Μέσα στην Ιστορία των Επιστημών, οι σπουδαίοι. Μέσα στην Ιστορία της Εκκλησίας, οι άγιοι. Μέσα στην Ιστορία των Γραμμάτων, οι αυθεντικοί συγγραφείς. Όλοι αυτοί, καθένας με τον τρόπο του, γράφουν.

Από όλους ωστόσο τους ανθρώπους που το θείο ριζικό τους είναι να γράφουν, εκείνοι που γράφουν μ' έναν τρόπο πασιφανή, επίσημο, είναι οι συγγραφείς. Ποητές, στοχαστές, μυθιστοριογράφοι γράφουν και ξαναγράφουν τον εαυτό τους και τους άλλους, τον κόσμο που βλέπουν κι εκείνον που δεν βλέπουν και που ωστόσο τον θεωρούν εξίσου πραγματικό.

Γιατί όλοι αυτοί, όλοι όσοι γράφουν, επιμένουν να γράφουν, ενώ έχουν βεβαιωθεί πως θα βγουν κάποια στιγμή από τον κόσμο, καθώς κι ο ίδιος ο κόσμος –αφού ό,τι έχει αρχή θα έχει κι ένα τέλος– θα βγει κάποτε από τον εαυτό του; Ίσως γιατί το γράφειν –συνειδητό ή όχι, εκούσιο ή και ακούσιο, φανερό ή και κρυφό– αποτελεί την έσχατη, ακραία παρηγοριά για τη θνητότητα που τους πολιορκεί και που τελικά τους καταβάλλει. Αυτή τη θνητότητα που φαρμακώνει την ύπαρξη και τη συνείδηση του ανθρώπου με το φαρμάκι της ματαιότητας, πολεμά και εξορκίζει, και αρνείται η πράξη του γράφειν.

* Ο Κώστας Ε. Τσιρόπουλος (1930-2017) ήταν συγγραφέας, μεταφραστής και εκδότης. Το κείμενο «Γράφειν» ανήκει στη συλλογή δοκιμίων «Η Μόνωση ως Συνομιλία» (2003).

ΚΕΙΜΕΝΟ 3*

I

Εκεί πού αναρωτιέσαι για πράγματα που πρώτη φορά
αντικρίζεις
για πράγματα χιλιοειπωμένα που έχουνε πια περάσει
για πράγματα που ξαφνιάζουν κι ας γίνονται κάθε μέρα
για πράγματα που έλεγες δεν θα συμβούν ποτέ
και τώρα συμβαίνουν μπρος στα μάτια σου
γι' άλλα που επαναλαμβάνονται μ' ελάχιστες παραλλαγές
για πράγματα που πουλιούνται μόλις πιάσουν
κατάλληλη τιμή
για πράγματα που σάπισαν με το πέρασμα του καιρού
ή που ήσαν σάπια απ' την αρχή και δεν το έβλεπες
εκεί που απορείς για πράγματα που μπόρεσες να κάνεις
για πράγματα σοβαρά ή ανόητα που ρίσκαρες τη ζωή σου
για πράγματα σημαντικά που τα κατάλαβες αργότερα
για πράγματα που τα φοβήθηκες κι απέφυγες
ν' αναλάβεις
για πράγματα που τα προγραμματίσες και δεν σου βγήκαν
γι' άλλα που τα σχεδίασαν άλλοι και βγήκαν διαφορετικά
για πράγματα που σου έτυχαν χωρίς να τα περιμένεις
για πράγματα που μόνο τα ονειρεύτηκες
και κάποτε, μία στις χίλιες, πραγματώθηκαν...

Εκεί απάνω σε βρίσκει η ποίηση.

Θέμα Α

- A1.** Να αποδώσετε συνοπτικά τους λόγους για τους οποίους η λογοτεχνική ανάγνωση συνιστά λυτρωτική απόλαυση για τον συγγραφέα στο Κείμενο 1 (60-70 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Β

- B1.** Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση τα Κείμενα 1 και 2, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στα κείμενα:

- α.** Ο συγγραφέας του Κειμένου 1 διαβάζει λογοτεχνία κυρίως γιατί αυτή σχετίζεται με τις επαγγελματικές του υποχρεώσεις.
β. Ο συγγραφέας του Κειμένου 1 συνήθιζε να διαβάζει προγραμματισμένα.

* Τίτος Πατρίκιος, ποίημα από τη συλλογή «Σε βρίσκει η ποίηση» (2012).

- γ. Το «γράφειν» στο Κείμενο 2 χρησιμοποιείται κυριολεκτικά σε όλο το κείμενο.
- δ. Το «γράφειν» στο Κείμενο 2 δεν συνδέεται με ιστορικά και επιστημονικά επιτεύγματα.
- ε. Σύμφωνα με τα Κείμενα 1 και 2 τόσο η αναγνωστική όσο και η συγγραφική δραστηριότητα παρηγορούν τον άνθρωπο.

Μονάδες 10

- B2. α.** Ο σκοπός του συγγραφέα του Κειμένου 1 είναι να ευαισθητοποιήσει στο ζήτημα της λογοτεχνικής ανάγνωσης. Πώς το επιτυγχάνει; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας αναφέροντας από το κείμενο δύο (2) σημεία στίξης και δύο (2) σχήματα λόγου. Να προσδιορίσετε για το καθένα τη λειτουργία του (μονάδες 8).
- β.** Ποια είναι η επικοινωνιακή λειτουργία του ερωτήματος στην 5^η παράγραφο του Κειμένου 2 «Γιατί όλοι ... εαυτό τους;» (μονάδες 7).

Μονάδες 15

- B3.** Λαμβάνοντας υπόψη το περιεχόμενο της τρίτης παραγράφου του Κειμένου 2 («Πλάσματα ... γράφουν») να εξηγήσετε πώς ο άνθρωπος κατά τον συγγραφέα κερδίζει τη μάχη με τον χρόνο (60-70 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Γ

- Γ1.** Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος, κατά τη γνώμη σας; Ποιο ρόλο έχει η Ποίηση στην προσωπική σας ζωή; Να απαντήσετε αξιοποιώντας τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Δ

- Δ1.** Ποια είναι η σχέση σας με την ανάγνωση βιβλίων και ποιος ο ρόλος της στη γενικότερη διαχείριση του προσωπικού σας χρόνου; Με αφορμή τα Κείμενα 1 και 2 αποφασίζετε να καταθέσετε την προσωπική σας εμπειρία στο ιστολόγιο του σχολείου σας. Να δικαιολογήσετε την όποια επιλογή σας. (300-350 λέξεις).

Μονάδες 30